

**ACTES DEL X CONGRÉS INTERNACIONAL
DE L'ASSOCIACIÓ HISPÀNICA
DE LITERATURA MEDIEVAL**

**Edició a cura de
Rafael Alemany,
Josep Lluís Martos
i Josep Miquel Manzanaro**

Volum II

**INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA
«SYMPOSIA PHILOLOGICA», 11**

Alacant, 2005

Asociació Hispànica de Literatura Medieval. Congr s (10 . 2003. Alacant)
 Actes del X Congr s Internacional de l'Associació Hisp nica de Literatura Medieval /
 edició a cura de Rafael Alemany, Josep Lluís Martos i Josep Miquel Manzanaro. -
 Alacant : Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2005. - 3 v. (1636 pp.) ;
 23,5 x 17 cm. - (Symposia philologica ; 10, 11 i 12)
 Ponències en català, castell  i gallec
 ISBN: 84-608-0302-3 (84-608-0303-1, V. I; 84-608-0304-X, V. II; 84-608-0305-8, V. III)
 1. Literatura medieval - Història i crítica - Congresos. 2. Literatura espanyola - Anterior
 a 1500 - Historia y crítica - Congresos. I. Alemany, Rafael. II. Martos, Josep Lluís.
 III. Manzanaro, Josep Miquel. IV. Título. V. Serie.
 821.134.2.09"09/14"(063)

Director de la col·lecció: Josep Martines

  Els autors

  D'aquesta edició: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Primera edició: maig de 2005

Portada: Llorenç Piz 

Il·lustració de la coberta: Taulell amb escena de torneig (1340-1360),
 Museu Municipal de l'Almod , X tiva
 Imprimeix: T BULA Diseño y Artes Gráficas

ISBN (Volum II): 84-608-0304-X

ISBN (Obra Completa): 84-608-0302-3

Dipòsit legal: A-519-2005

La publicació d'aquestes *Actes del X Congr s Internacional de l'Associació Hisp nica de Literatura Medieval* ha comptat amb el finançament de l'Acció Especial BFF2002-11132-E del Ministerio de Ciencia y Tecnología.

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reprodu ida, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, ja siga electrònic, químic, mecànic, òptic, de gravació o de fotocòpia, sense el perm s previ de l'editor.

LA VERSIÓ CATALANA DEL LIBRE DELS SET SAVIS DE ROMA*

Amb el títol del *Libre dels Set Savis de Roma* es coneix la versió occitanocatalana medieval de la *Historia Septem Sapientibus*,¹ un dels textos llatins derivats de l'anomenada branca occidental del *Sendeban* (Lacarra 1989; González Palencia 1946). Es tracta d'una obra molt difosa a l'Edat Mitjana i amb una complexa xarxa de versions i traduccions.² La versió que ens ocupa és un text pràcticament desconegut i una de les poques mostres de literatura sapiencial amb elements narratius de consideració, que trascendeixen dels simples exemples homilètics i apropen el nostre text a la rica tradició contística medieval castellana i, en darrera instància, oriental. Tot i que el *Libre dels Set Savis de Roma* està molt allunyat de la versió oriental del *Sendeban* i, per tant, de la contística provinent de la tradició introduïda pels àrabs a la Península, es pot dir que, juntament amb els contes del *Libre de les bèsties* de Ramon Llull, són dos mostres singulars que permeten constatar el deute de la literatura catalana medieval amb la tradició oriental.³

Si fem un repàs per altres textos narratius, també occitanocatalans, coetanis al *Libre dels Set Savis*, observem que disposem de mostres de narracions en prosa o exemples procedents de la predicació, compilats en el *Recull d'exemplis e miracles per a, b, c* (Aguiló 1881), recopilació equiparable al *Libro de los ejemplos por A.B.C.*

(*) Aquest treball s'ha dut a terme en el marc dels projectes d'investigació BFF-2002-1254 i BFF2002-01273, finançats pel Ministerio de Ciencia y Tecnología.

1. A. Gianneti (1996: 32) proposa una derivació concreta de la versió occitanocatalana a partir d'una de les branques de la versió francesa, concretament la versió L, en prosa, redactada a l'inici del segle XIII. L'esquema de les redaccions i filiacions de la versió occidental de la *Història dels set savis*, el trobem a Gianneti (1996: 30).

2. Lacarra (1980: 22-31) ha estudiat de forma exhaustiva el «viatge» dels contes orientals a Occident. El cas del *Sendeban* és molt més complex, per exemple, que el del *Calila e Dimna*, ja que les versions es compliquen en diferents branques que, al seu torn, presenten uns tractaments textuals amb diferències considerables, fins al punt que només la història marc i els personatges principals coincideixen.

3. El primer treball que tracta la influència de la narrativa oriental en la catalana és el de González Llubera (1936) que se centra sobretot en la tradició hebrea. Per a l'estudi del *Libre de les Bèsties* de Ramon Llull i l'original oriental, veg. Martín 1997.

de Clemente Sánchez de Vercial, i font de tota una sèrie de narracions breus utilitzades per Eiximenis en els seus escrits doctrinals o per sant Vicent Ferrer en la seua predicació. Els contes del *Libre dels set Savis*, però, són narrativament molt més complexos que aquestos breus exemples morals. S'endevina una trama argumental important, uns personatges que, tot i senzills, no són simples esquemes del bé o del mal i, el que creem més interessant, tot i concloure en una moralització que fa reflexionar al receptor, també fa la sensació d'haver escoltat un relat carregat de bellesa.

Pel que fa a la resta del panorama narratiu coetani al *Libre dels set Savis*, observem la relació que pot tenir amb altres textos narratius en vers, de tema al·legoricomoralitzant, de tema amorós, humorístic, cavalleresc, hereus de l'antiga tradició trobadoresca o *novas* o bé relacionables amb els *romans* o primeres narracions en vers romàniques.⁴ El nostre text està més a prop d'aquestes manifestacions que dels exemples de la tradició homilètica o dels textos de miracles marians que també trobem en testimonis manuscrits coetanis.⁵ Aquesta correspondència amb altres narracions en noves rimades ve avalada pels manuscrits que conserven l'obra.

1. TRADICIÓ MANUSCRITA I CRÍTICA

El *Llibre dels Set Savis de Roma* es conserva en els manuscrits següents:

Biblioteca Inguimbertine de Carpençtràs, núm. 381. Fols. 176-207.⁶ Datat a l'inici del segle xv (Gianetti 1996: 40), és el manuscrit que conserva alguns dels textos narratius en vers més representatius com ara *La Faula* de Guillem de Torroella, els *Planys del Cavaller Mataró*, la *Disputació d'En Buch e son cavall*, el *Facet*, el *Llibre dels mariners*, al costat d'obres de Turmeda: *Cobles per la divisió del Regne de Mallorca*, *Llibre de bons amonestaments* i l'atribuït *Llibre de tres*. El text que ens ocupa és, en comparació, el més extens dels conservats.

Sobre els textos continguts en aquest manuscrit crida l'atenció l'agrupació genèrica, més que temàtica d'aquestes obres. Es tracta d'obres narratives, de ficció, algunes al·legòriques, d'altres satíriques, però amb el denominador comú de les noves rimades. A més, d'aquest manuscrit es va escindir una part, noranta-nou

4. Són textos documentats en la segona part del segle xiv, coincidint amb el curt període d'aquest segle, les darreries, en què observem una producció literària de ficció. Es tracta de *La Faula*, el *Llibre de Fortuna e Prudència*, les *Cobles per la divisió del Regne de Mallorca* de Turmeda, el *Facet*, els *Planys del Cavaller Mataró*. Molts d'aquests textos es conserven en el mateix manuscrit i la majoria han tingut millor fortuna editorial que el *Libre dels Set Savis* ja que compten amb edicions, algunes divulgatives, la qual cosa ha contribuït a la seua difusió (Blandín 1983). També han estat objecte d'estudi, veg. per exemple, *La narrativa en Provença e Catalgna* (1995). En cap d'aquestes compilacions es parla del *Libre dels Set Savis*.

5. Indubtablement estem davant d'una tradició totalment diferent. Els relats homilètics responen a la necessitat d'il·lustrar els discursos de base cristiana, mentre que no podem oblidar el rerefons oriental del *Libre dels Set Savis*, la complexitat de l'estructura, la temàtica i la qualitat narrativa dels contes que depenen de la història-marc.

6. BITECA manid 1089, consultat el 13-12-02, a través de la URL: <<http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/BITECA/1089.html>>.

folis, que correspon al ms. 487 de la BNP (fons espanyol) i que conté obres com *Fronchino e Brisona, Salut d'Amor*. És a dir, tot el conjunt representa la compilació més extensa i variopinta de la narrativa en vers occitanocatalana.

Biblioteca de Catalunya, ms. 109.⁷ Es tracta de quatre folis relligats que contenen un fragment del *Llibre dels Set Savis de Roma*, pràcticament inèdit i datat a finals del XIII o inicis del XIV (Gianetti 1996: 39-40).

Biblioteca Nacional de París-Richelieu. Esp. 46.⁸ Es tracta del manuscrit que conté una traducció de la Bíblia, possiblement versió de la *Historia scholastica* de Pere Comestor, però previ a aquesta obra, tenim una versió del *Llibre de Set Savis de Roma*. Aquesta informació, no l'hem poguda contrastar (Gianetti no l'esmenta) però ens donaria una pista del caràcter religiosomoral del *Llibre dels Set Savis*, al costat de la compilació anterior en què es dóna més importància al tipus de text en noves rimades.

No és estrany trobar altres obres narratives al costat de textos de marcat caràcter religiós, com és el cas del manuscrit 83 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que conserva la *Història de la Filla del rei d'Hongria*, narració ficcional procedent d'un miracle marià, al costat d'oracions i altres textos religiosos (gojos marians, textos sobre la passió de Crist). En canvi, una versió més «moderna» i narrativament més interessant del mateix tema com és la *Història de la Filla de l'emperador Contastí*, apareix en el mateix manuscrit que una altra novel·la breu, la *Història de Jacob Xalabín*, el ms. 475 (fons espanyol) de la Biblioteca Nacional de París, procedent de la Biblioteca Colombina de Sevilla. En el primer predomina el criteri temàtic moralitzant mentre que en el segon sembla que l'anònim compilador va tenir més en consideració l'aspecte novel·lístic.

Existeixen poques edicions del *Libre dels Set Savis de Roma*. Tenim constància d'una feta en 1876 per Adolf Mussafia a partir del text del manuscrit de Carpentràs, amb un estudi de l'obra i la comparació amb textos de la versió francesa. Més tard, el 1907 Ignacio de Janer y Milà de la Roca reprén el text de 1876 i, amb unes correccions, prepara una segona edició. Noranta anys després, el text ha tornat a ser editat, ara per Andrea Giannetti el 1996. La tradició d'estudis crítics encara és més escassa, pràcticament l'obra no s'ha donat a conèixer dins del panorama crític català medieval. Només podem esmentar el vell estudi de Mussafia (1876) que acompanya la transcripció del text, ressenyat per C. Chabaneau el 1876, per G. Paris a la revista *Romania*, en 1877 i per Morel-Fatio el 1882. A més, comptem amb un treball de G. Sansone (1963) i l'estudi preliminar de l'esmentada edició de Giannetti (1996).

2. ARGUMENT DE L'OBRA

El tema de la història marc del *Libre dels Set Savis* és el del jove príncep injustament acusat per part de la madrastra, que desitja veure'l mort. Mentre que la

7. BITECA manid 2574, consultat el 13-12-02, a través de la URL: <<http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/BITECA/2574.html>>.

8. BITECA, manid 1336, consultat el 13-12-02, a través de la URL: <<http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/BITECA/1336.html>>.

madrasta justifica la seua acusació pronunciant una sèrie de contes que reafirmen la culpabilitat del jove i la perillositat de la seua presència fins i tot per a la vida de son pare, els set mestres —savis— que instrueixen el príncep basteixen una defensa que consisteix en inculpar la madrastra de traïdoria. Els contes que els set savis pronuncien davant del rei per excusar el jove i provar la seua innocència representen la millor defensa d'aquest per a salvar-se i li prolonguen la vida durant set dies. Els relats dels savis constitueixen una rèplica al conte que prèviament ha contat la madrastra al rei, si bé els savis no coneixen el contingut d'aquest primer conte, ja que la dona l'ha contat al seu marit en privat, mentre que les narracions dels savis són públiques (no s'especifica que la madrastra estiga present, però sí el príncep acusat), llevat dels contes recitats el darrer dia en què ja es pren la decisió final i que són exposats, podríem dir, coralment.

L'argument de la història-marc respon a aquest senzill esquema, molt semblant al del *Sendebär*:

a) Naixement del príncep. En el *Sendebär* el naixement es produeix després de moltes dificultats i de manera quasi profètica.

b) Mort de la mare. En el *Sendebär*, la mare del jove no torna a aparèixer i només s'ha dit d'ella que era una des les noranta dones del rei, «cuerda e entendida» (p. 65).⁹

c) Educació del príncep per set savis que el mantenen aïllat del món. En la versió oriental, primer els savis pronostiquen el futur del príncep i adverteixen que tindrà un greu problema en arribar als vint anys. Només un savi, Çendubete, és qui pren cura de l'educació del jove però durant quinze anys no aconsegueix aprendre res (p. 68). Arriba el moment de la prova en què el jove ha d'estar set dies callat per consell del seu savi instructor (p. 73).

d) Matrimoni del rei amb una altra dona i desig —fictici— d'aquesta de conèixer el fillastre. La versió oriental no ens presenta aquest nou matrimoni sinó la intervenció d'una favorita del rei per tal de fer parlar el jove príncep que manté la prohibició d'estar callat durant set dies (pp. 74-75).

e) Enveja de la dona que veu en el príncep un impediment per a l'accés al tron dels seus propis fills i conspiració per assassinar-lo. En la versió oriental, la dona fa creure al rei que el jove no parla perquè tem el propi pare, però, en realitat, el que trama és una traïció per a matar el rei i fer-se ella amb el poder amb la complicitat del jove príncep (p. 75)

f) Advertència dels savis i consell al príncep de mantenir-se set dies callat.

g) Trobada madrastra-jove. Durant aquesta trobada, en la versió dels *Set Savis*, el jove es manté callat mentre que en el *Sendebär* el príncep, imprudentment, parla, ja que no pot creure que l'esposa del seu pare conspire per assassinar-lo.

h) Acusació d'aquesta de traïció aprofitant que el jove ha d'acomplir la promesa d'estar callat durant set dies. Subjau ací el tema ben conegut del jove acusat per

9. Citem a partir de l'edició de Lacarra (1989), de manera que amb aquesta citació advertim de les diferències més notables entre les dues versions.

una dona que el requereix d'amor i que es remonta a la història bíblica de Josep i la dona de Putifar. A banda de versions del tema en la tragèdia clàssica, com ara la de Fedra i Hipòlit, el relat, adaptat a cada tipus de context determinat, va tenir una enorme difusió i són moltes les obres cultes i populars que l'inclouen.¹⁰

La història marc es localitza a Roma,¹¹ d'on el pare del jove és l'emperador i molts dels contes estan localitzats també en aquest àmbit. Es parla, a més, dels diferents indrets en què es mouen els personatges: palau de l'emperador, ciutat de Roma i marc ciutadà també en alguns dels contes, *locus amoenus* en què viu el príncep aïllat,¹² mentre que en el *Sendebat* tota l'acció transcorre en el palau reial.

Una diferència clau amb el *Sendebat* és que ací són els set savis qui cuiden del jove i cada un té el seu nom: Bencilles, Encilles, Lentules, Melquider, Cato, Josep i Nayron. Altres personatges de ressò clàssic com Virgili també apareixen com a protagonistes en alguns dels contes, encara que amb una dimensió totalment estranya. En el *Sendebat*, només hi ha un savi encarregat de l'educació del príncep, tot i que són set privats, dels quals no s'esmenta el nom propi, els que intervenen en la defensa del jove amb contes exculpatoris.

L'estructura de l'exposició dels contes, després de l'acció de la història-marc i una vegada desencadenat el conflicte¹³ és més senzilla en els *Set Savis*:

a) Conte de la madrastra, recitat la nit anterior de la suposada execució del jove i sempre en la intimitat amb el rei. El tema del conte de la madrastra sempre té a veure amb la traïció de què hom pot ser víctima.

b) Conte d'un savi, pronunciat immediatament abans de l'execució amb l'efecte d'allargar la vida del jove un dia més. El tema dels contes dels savis, a més de connotacions antifemenines, sol tenir com a element central la idea de la no precipitació en les decisions i més encara, quan qui promou la presa de decisions és una dona.

En el *Sendebat* són dos els contes que es reciten com a exculpació. Són, però, narracions molt breus, de vegades no sobrepassen l'anècdota, mentre que la complexitat narrativa de les històries dels *Set Savis* és major. La coincidència argumental entre les narracions del *Libre dels Set Savis* i el *Sendebat* és molt escassa i poc rellevant. Vegem alguns dels contes paradigmàtics.

10. En la narrativa catalana tenim el cas de la *Història de Jacob Xalabín*, que recrea, en una ambientació oriental, el tema de la dona enamorada del seu fillastre i que, en no obtenir correspondència, trama la seua mort (Martín 1989).

11. En el *Sendebat* el rei és de Judea i s'anomena Alcos. És interessant remarcar la localització a la ciutat de Roma per l'evocació que representa en la tradició occidental. En la versió francesa del *Roman des sept savis* l'emperador s'anomena Vespasià i és fill de Matusalem, l'acció també està localitzada a Roma (Misrahi 1933: 4).

12. Com al *Barlaam i Josafat*, una altra obra d'origen oriental i amb algunes semblances evidents amb la nostra versió dels *Set Savis*.

13. Recordem que el conflicte en el *Sendebat* es desencadena perquè el príncep viola una prohibició, mentre que en el *Libre dels Set Savis* no es produeix aquesta violació i el jove es manté callat per recomanació dels savis davant l'estranyesa del pare que creu que no sap parlar perquè ha estat durant molt de temps reclòs amb els savis: «ell ha parlat set anys latí, / perquè'eu crey que-s sdevenga / que no sap parlar nostra lenga» (Gianetti 1996: 73, vv. 362-364).

2.1 Narracions de la madrastra

ARBOR. El pi i el pinet. Primer exemple que demostra que els fills poden acabar amb el poder dels pares ancians, de la mateixa manera que el pi menut pren la sàvia del pi gran fins que el destrueix.

APER. El porc senglar. Aquest animal és el senyor del bosc però resulta desposseït per un pastor que l'enganya i el mata. Il·lustra el poder i la força de l'home, nouvingut en l'espai del bosc, però capaç de destruir l'anterior senyor

GAZA. Exemple de la moneda furtada de la torre per un savi pròdig. Es tracta d'un relat en què un fill mata el pare mentre són en un robatori. L'esposa del savi pròdig (i mare del fill assassinat) havia desaconsellat l'aventura.

SENECALUS. Exemple del senescal, de la muller i del rei. En aquest cas, un senescal obliga la seua dona a mantenir relacions amb el seu rei, ja que això li proporcionarà fortuna. El rei s'adona que el senescal és un traïdor ja que si permet la infidelitat amb la pròpia muller, també serà traïdor amb el seu rei. El fet que la madrastra conte aquest relat indica l'interès de mostrar la traïdoria a què pot estar exposat el rei per un dels seus privats. En relació amb el *Sendebär* es pot veure un paral·lelisme lleu amb el relat novè, titulat *Enxemplo del bañador e de su muger* (Lacarra 1989: 105-106), que conta un dels privats en defensa del jove i, per tant, com a advertència sobre la maldat de les dones. En aquest cas, el banyer que s'encarrega d'un príncep gros que «no podía ver sus miembros por dó eran» li cedeix la seua pròpia muller pensant que és impotent, a canvi de diners. Quan comprova que el príncep ha seduït la dona, se suïcida.

VIRGILIUS. Exemple de l'emperador que per aconseguir major tresor, desfà l'obra de Virgili. Els artificis dels savis Virgili permeten detectar l'entrada de lladres a Roma. El rei de la Puglia tracta d'evitar-ho i ofereix gran tresor a l'emperador, la qual cosa és un engany per desfer els artificis. El poble, conscient de la maldat de l'emperador que s'ha deixat enganyar per un tresor i ha desfet l'obra de Virgili, li dona mort fent-lo beure or fos.

SAPIENTES. Exemple dels set savis. Aquest conte pretén ser una al·lusió directa de la dona als enganys que pot ser víctima el rei si creu en els set savis. La trama és bastant complexa ja que tracta de set savis consellers d'un rei que, aprofitant l'absència del monarca i sabent que hi ha un mag, Merlí,¹⁴ capaç de trobar tresors a canvi d'una moneda d'argent, enganyen tot el poble i s'enriqueixen a costa seua. Merlí desfà l'engany, mentre que el rei comprova la dolenteria dels seus consellers que són condemnats a mort.

FILIA. Exemple de la filla del ric hom. Aquest és l'últim conte de la madrastra en el qual una jove fa que el seu amant mateix son pare a canvi d'heretar les riqueses. La jove no rep càstic perquè l'emperador creu que la culpa de la crueltat de la filla

14. Juntament amb el personatge de Virgili del conte anterior, Merlí, un personatge d'una tradició totalment aliena però popularitzada pels relats de la matèria de Bretanya, és l'altre prototipus de nigromàntic savi que apareix en els contes dels *Set Savis*. Cap dels dos personatges tenen, òbviament, ressò en la versió del *Sendebär*.

envers son pare es deu al fet que aquest no li va donar una bona educació, és a dir, que no la va castigar quan pertocava.

2.2 Narracions dels set savis

CANIS. Exemple del llebrer. Es tracta del conegut conte tradicional que correspon al motiu «Llewelin y su perro».¹⁵ La fidelitat d'un gos és tan gran que per preservar la vida del fill del seu amo, mata una serp que entra en la casa. L'home, que veu el gos ple de sang, pensa que ha mort el seu fill i sense reflexionar mata l'animal però després s'adona de l'error. Ací, l'error ve donat perquè les dones que cuiden el nadó són les que, sense saber-ho i precipitadament, comuniquen al pare la desgràcia que ha patit el seu fill. Aquest conte el trobem en el *Sendebär* (Lacarra 1989: 115-116), amb una estructura molt més senzilla i sense l'addició del comportament femení. És un dels pocs exemples en què coincideix el tema, però amb un tractament molt simple en la versió oriental. Al capdavant la lliçó que transmet el conte és l'error que es pot cometre, irreparable com la mort del gos en el conte o la mort del fill en la realitat de la història-marc, quan s'actua precipitadament.

MEDICUS. Exemple d'Hipòcrates. Aquest és un dels contes més complexos de tota la col·lecció i que té diferents nuclis temàtics. En primer lloc parla de la gran mestria d'Hipòcrates qui està ensinistrant un nebot en l'art de la medicina. El jove s'encarrega de guarir el fill del rei de Puglia i pel tractament s'adona que no és fill del rei sinó d'un comte que va forçar la reina. Davant d'aquesta saviesa Hipòcrates sent enveja i mata el nebot. Tanmateix, temps després, el savi metge és víctima de la crueltat de la seua dona que l'enverina amb una carn de femella de porc i abans de morir s'adona que només hauria estat capaç de guarir-lo el seu nebot, per la qual cosa es penedeix de la seua enveja injustificada.

PUTEUS. Exemple del ric vell i de la dona jove. Aquest és un dels relats amb més contingut antifemení del recull, però també amb un to humorístic rellevant. Tracta la gelosia d'un vell casat amb una jove que té un amant amb qui es comunica de nit a la porta de sa casa. El vell, sospitós, tanca la porta de la casa i deixa la dona en el carrer, amb el perill que siga detesa per la guarda de nit. La jove, però, té la destresa suficient per enganyar el marit, fer-lo fora de casa i acusar-lo davant la justícia de tenir una amant per qui l'abandona durant la nit.

TENTAMINA. Exemple del burgés que sagnava la muller. Un altre exemple de marcat caràcter antifemení i to humorístic que reprén el tema de la dona rebel davant el seu marit que finalment és castigada i sotmesa a l'orde.

AVIS. Exemple del papagai. Aquest és un altre exemple ben conegut sobre els enganyys de les dones. Un comerciant té un papagai que l'informa del comportament de la seua dona quan és fora. Aquesta té un amant i per enganyar el marit fa creure el papagai que hi ha hagut una gran tempesta. El marit s'adona de la poca

15. És un motiu oriental de gran difusió (Lacarra 1989: 116) precisament a través de les versions del *Sendebär* i del *Calila e Dimna*.

fiabilitat de l'ocell i és enganyat per la muller. Es tracta del tercer i darrer conte que temàticament coincideix amb un relat del *Sendeban* (Lacarra 1989: 84-85).

NOVERGA. Exemple de la copa furtada. Aquest és un conte bastant conegut ja que exposa, com una trasposició de l'argument de la història marc, l'engany que pateix un jove per part de la seua madrastra qui amaga la copa del marit en una caixa propietat del fillastre. Quan el pare s'adona del suposat engany del fill, el mana matar sense perdó ni misericòrdia, és a dir, és portat a un bosc on tres macips (o criats) l'ofeguen. Ja consumat el crim passa pel lloc un parent de la mare del jove qui, assabentat del tema, pren venjança i fa que condemnen a mort el pare i la madrastra per tan cruel decisió.

El seté savi ja no té necessitat de contar una narració perquè ja han passat els set dies en què el príncep havia de romandre callat. En aquest moment, el jove pot contar la seua versió dels fets i l'emperador proposarà un jui de Déu, és a dir, una batalla a ultrança per a demostrar sobre qui recau la culpabilitat en tot aquest afer. La madrastra, doncs, rep el seu castic i mor cremada.

Aquest final tan cavalleresc no apareix en la versió oriental, únicament, després del darrer conte, el rei pren la decisió de matar la dona «e mandóla quemar en una caldera en seco» (Lacarra 1989: 155) i l'obra acaba d'aquesta manera abrupta.

El colofó (Gianetti 1996: 207, vv. 3266-3270) del *Libre dels Set Savis* insisteix en el vessant profitós i edificant de les narracions contades al llarg de l'obra, una obra que, com hem vist i malgrat el ressò originari oriental, té poques coincidències amb la versió del *Sendeban*. Dins del panorama literari català medieval és una obra estranya, una col·lecció de contes única i gairebé només comparable amb el *Libre de les Bèsties* de Ramon Llull. La riquesa narrativa, la complexitat en alguns casos i la intencionalitat dels contes, eleven aquesta versió per damunt de la senzillesa de les versions orientals i alhora, contribueix a ampliar l'escàs panorama narratiu medieval en noves rimades.

Los aximplis són acabts,
e si·ls avets bé scoltats,
bé hi podets aver après:
aquí porets bé profitar,
si bé los volets scoltar.

LLÚCIA MARTÍN PASCUAL
Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AGUILÓ, Marian (1881), *Recull de exempls e miracles, gestes e faules e altres ligendes ordenades per A-B-C tretes de un manuscrit en pergami del començament del segle xv, ara per primera vegada estampades*, 2 vols., Barcelona, Llibreria d'Alvar Verdguer. [Consultat a partir de la versió digital de la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes: <<http://luisvives.com/FichaObra.html?Ref=4333&portal=1>>]

- AVENOZA, Gemma & Vicenç BELTRAN, *BITECA, Bibliografia de Textos Catalans Antics*. [Consultat al web: <<http://sunsite.berkeley.edu/PhiloBiblon/phhmbi.html>>]
- [Blandín] (1983), *Blandín de Cornualla i altres narracions en vers dels segles XIV i XV*, ed. d'Arseni Pacheco, Barcelona, Edicions. 62-La Caixa («Les Millors Obres de la Literatura Catalana», 96).
- CHABANEAU, C. (1876), Ressenya de *Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister* von Adolf Mussafian, Wien, Gerold, 1876, 85 pp. (Extrait des Mémoires de l'Académie de Vienne, t. xxv), *Revue des Langues Romanes*, II, 2a s., pp. 311-315.
- GIANNETTI, Andrea (1996), *Libre dels Set Savis de Roma*, Bari, Adriatica Editrice.
- GONZÁLEZ LLUBERA, Ignasi (1936), «Un aspecte de la novel·lística oriental a la literatura medieval europea», *Estudis Universitaris Catalans*, xxii, pp. 463-473.
- GONZÁLEZ PALENCIA, Ángel (1946), «*Libro de los engaños*» en *Versiones castellanas del Sendebär*, Madrid, Centro Superior de Investigaciones Científicas. [Consultat a partir de la versió digital de Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes: <<http://cervantesvirtual.com/FichaObra.html?portal=0&Ref=173>>]
- JANER Y MILÀ DE LA ROCA, Ignacio de, ed. (1907), *Llibre dels Set Savis de Roma*, Barcelona, Societat Catalana de Bibliòfils, Tipografia «L'Avenç».
- LACARRA, M. Jesús (1980), *La cuentística medieval en España. Los orígenes*, Zaragoza, Publicaciones de la Universidad de Zaragoza.
- ed. (1989), *Sendebär*, Madrid, Cátedra («Letras Hispánicas», 304).
- [Libro] (2000), *Libro de los ejemplos por a, b, c* de Clemente Sánchez de Vercial, edició de John E. Keller i Connie L. Scarborough, Madrid, Ars Libris.
- MARTÍN PASCUAL, Lúcia (1989), «Presència de la tradició oriental en el Jacob Xalabín», *Estudis de Llengua i Literatura*, xviii = *Miscel·lània Joan Bastardas 1*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 231-244.
- (1997), «Algunes consideracions sobre la relació entre les faules del *Llibre de les Bèsties* de Ramon Llull i l'original oriental», *Catalan Review*, ix, 1-2, pp. 83-112.
- MISRAHI, Jean (1933), *Le Roman des Sept Savis*, Paris, Droz.
- MOREL-FATIO, Alfred (1882), Ressenya de *Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister* von Adolf Mussafian, Wien, Gerold, 1876, 85 pp. (Extrait des Mémoires de l'Académie de Vienne, t. xxv), *Romania*, ix, pp. 123-126.
- MUSSAFIA, Adolf (1876), «Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister», *Denkschriften der Wienerischen Akademie*, 25, pp. 151-233.
- [Narrativa] (1995), *La Narrativa en Provenza e Catalogna nel XIII e XIV secolo*, Pisa, Edizioni ETS [Actes del *Colloquio organizzato dal Dipartimento di Lingue e Letterature comparate con contributo della Generalitat de Catalunya e dell'I.D.I.S.U di Tor Vergata*, Roma, 12-14 maggio 1993.]
- PARIS, Gaston (1877), Ressenya de *Die catalanische metrische Version der sieben Weisen Meister* von Adolf Mussafian, Wien, Gerold, 1876, 85 pp. (Extrait des Mémoires de l'Académie de Vienne, t. xxv). *Romania*, vi, pp. 297-300.
- SANSONE, Giuseppe E. (1963) «Un antico frammento del *Llibre dels set savis*», *Studi di Filologia Catalana*, pp. 47-78.